

Književno stvaralaštvo Višnje Stahuljak

Kucelj Pleša, Ramona Margareta

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:171670>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-16**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

KNJIŽEVNO STVARALAŠTVO VIŠNJE STAHULJAK
ZAVRŠNI RAD

PULA, 2020.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI
FAKULTET ZA ODGOJNE I OBRAZOVNE ZNANOSTI

RAMONA MARGARETA KUCELJ PLEŠA

KNJIŽEVNO STVARALAŠTVO VIŠNJE STAHULJAK
ZAVRŠNI RAD

JMBAG: 0303062140

Studijski smjer: Preddiplomski stručni studij, Predškolski odgoj

Predmet: Dječja književnost

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Teorija i povijest književnosti

Mentor: izv. prof.dr.sc Kristina Riman

PULA, 2020.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Ramona Margareta Kucelj Pleša, kandidat za prvostupnika odgojiteljica predškolske djece ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, 15.09., 2020. godine

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, **Ramona Margareta Kucelj Pleša** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom **KNJIŽEVNO STVARALAŠTVO VIŠNJE STAHULJAK** koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 15.09.2020.

Potpis

— .. —

Sadržaj:

UVOD	2
1. BIOGRAFIJA VIŠNJE STAHULJAK	3
1.1 Književno stvaralaštvo Višnje Stahuljak	4
2.1 Kronologija rada Višnje Stahuljak	5
2. DJEČJA KNJIŽEVNOST	6
2.1 Romani o životinjama	7
2.2 Fantastična priča	8
3. ODABRANA DJELA VIŠNJE STAHULJAK	10
3.1 Djevojčica i paun	14
3.2 Čarobnjak	19
3.3 Don od Tromeđe	10
3.4 Značajke promatranih djela Višnje Stahuljak	24
4. ZAKLJUČAK	25
5. LITERATURA	26
SAŽETAK	28
SUMMARY	29

UVOD

Književnica Višnja Stahuljak svojim je radom, idejama, i književnim stvaralaštvom ostavila traga kako u dječjoj, tako i u književnosti za odrasle. Bila je aktivna na svim područjima umjetnosti, od pjevanja, sviranja, crtanja do pisanja raznih prozih tekstova, poezije, igrokaza i priča za djecu. Svoje je ideje najviše ostvarivala u području kazališta za djecu. Inspiraciju za svoja djela nalazila je u prirodi, glazbi, a najviše od svega u djeci, stoga je i svoje književno stvaralaštvo posvetila upravo njima.

U završnom radu ću prikazati život i stvaranje književnice Višnje Stahuljak, osnovne značajke dječje književnosti, te opisati karakteristike žanrova u kojima su se isticala djela Višnje Stahuljak; kao što su fantastične priče i romani o životinjama. U zadnjem dijelu rada prikazat ću njezina najpoznatija djela za djecu; *Don of Tromeđe*, *Djevojčica i paun* i *Čarobnjak*.

Cilj rada je prikazati stvaralački život književnice Višnje Stahuljak koja je svojim radom i neiscrpnim idejama ostavila veliki trag u suvremenoj dječjoj književnosti i na odabranim tekstovima istaknuti značajke njezinoga stvaralaštva.

1. BIOGRAFIJA VIŠNJE STAHULJAK

Književnica Višnja Stahuljak rođena je u Zagrebu. U svojoj je biografiji istaknula svoju privrženost prirodi, koja ju je očaravala i inspirirala, kao i ptice i životinje. Većinu svog djetinjstva provodila je s bakom u Gorskom kotaru, gdje je, okružena divljom prirodom, počela pokazivati interes za maštovite svjetove inspirirane bajkovitim okruženjem. U najranijem djetinjstvu roditelji su joj, dok još nije znala čitati, čitali slikovnice, pjesmice i priče u stihu ili prozi kao npr. *Petricu Kerempuha* ili *Princezu Zvezdanu* (Mihanović-Salopek, 2002).

U njezinoj je obitelji, kako je istaknula, glazba bila svakodnevni dio njihovog života. Puno se u kući sviralo, pjevalo i plesalo, stoga je od djetinjstva bila okružena raznim instrumentima te je slušala skladbe što su ih izvodili njezini tata, djed i baka. Otac je bio glazbenik, skladatelj, ali i profesor povijesti i zemljopisa, pijanist i profesionalni orguljaš. Djed je svirao glasovir, orgulje i violončelo, dok je baka bila vrsna koncertna i operna pjevačica, te je voljela crtati. Obitelj Stahuljak se po broju glazbenika, njih šesnaestero, svrstava među najbrojnije glazbeničke obitelji u Europi. Višnja Stahuljak je maštala o tome da će jednog dana postati glazbenica ili slikarica, stoga se odlučila za studij solo pjevanja na Muzičkoj akademiji u Zagrebu. Karijera na muzičkoj akademiji i njezini uspjesi doveli su je do družine mladih iz koje je kasnije nastalo Zemaljsko kazalište lutaka. Tamo je upoznala svog supruga Velimira Chytila. On je također bio vrlo uspješan glumac-lutkar, koji je glumio u domaćim i stranim filmovima. Zajedno su glumili u ansamblu Zagrebačkog kazališta lutaka i režirali. (Mihanović-Salopek, 2002).

Višnja Stahuljak je puno vremena provodila u stvaranju lutkarskih predstava za djecu, stoga je cijelo vrijeme razmišljala o pisanju priča ili romana za djecu. Svoje stvaranje započela je pisanjem igrokaza i poezije, no htjela je probati napisati nešto što će kod nje izazvati strpljenje i posvećenost: *pisanje igrokaza nije mi se učinilo prevelikim umijećem kada sam to i ja svojim djetinjim snagama nekako mogla izvesti. Ali pisanje priča ili romana što sam ih pohlepno čitala budilo je u meni pomisao o tome koliko dugo valja smišljati i pisati jedan roman, kad je meni u mojoj nestrpljivosti katkad bilo teško izdržati i pisanje domaće zadaće* (Mihanović-Salopek, 2002:396).

1.1 Književno stvaralaštvo Višnje Stahuljak

Stvaralaštvo Višnje Stahuljak započinje lutkarskim predstavama za djecu. U kazalištu je Višnja Stahuljak provodila veći dio svoga života i u njemu se razvio interes za pisanjem igrokaza. Nakon toga njezino se književno stvaralaštvo proširilo na pisanje raznih novela, poezija, priča i romana za djecu. Veliki uspjeh postigla je u žanrovima priča i romana za djecu. Čitatelji njezinih književnih djela svakako su mladi, uglavnom učenici osnovnoškolskog uzrasta, ali njezina djela mogu zainteresirati i odrasle čitatelje. U njezinim se romanima isprepleće realno i fantastično. Fantastične priče i romani o životinjama svakako su glavna vrsta njezinih književnih djela. U svojim djelima obrađuje teme autobiografskih sadržaja, teme o odrastanju i prihvaćanju svijeta odraslih te životinjski svijet. Njezini likovi su maštoviti, hrabri, kreativni i puni ideja za svijet u kojem žive, uglavnom u borbi za pravdu i dobro. Često dolaze u sukobe s odraslima zbog njihovog nerazumijevanja dječjeg svijeta, i uvažavanja njihovih ideja i kritika. Višnja Stahuljak u svojim je djelima: *nastojala razviti potpuni humanizam i osjećajni odnos djece i predmeta, djece i prirode, djece i životinja te djece i odraslih* (Mihanović- Salopek, 2002:389). U najvećem broju svojih djela za mladež autorica je nastojala: *probuditi u mladima uspavane vrednote; osjećaje za lijepo i pravedno te poštivanje hrvatske nacionalne i europske umjetničke, civilizacijske tradicije* (Mihanović-Salopek, 2002:389).

2.1 Kronologija rada Višnje Stahuljak

Prva novela koju je Višnja Stahuljak napisala bila je priča iz staroegipatske povijesti povezana s današnjim zbivanjima, a imala je naslov Nefreteta, po poznatoj egipatskoj kraljici Nefreteti. Svoje književne radove Višnja Stahuljak objavljuje od 1953. godine. Objavila je brojne igrokaze, namijenjene izvođenju u kazalištu. Godine 1953. u časopisu „*Krugovi*“ objavljuje svoje prve književne radove, pet pjesama i novelu. Godine 1955. objavljuje igrokaz *Tko traži- nađe*, te 1956. objavljuje knjige pjesama *Žuti ljiljan i sjene na pragu*. Godine 1961. igrokaz *Crveni kišobran* nagrađen nagradom Društva „*Naša djeca*“ i „*Zagrebačkog kazališta lutaka*“ (Mihanović-Salopek, 2002).

Godine 1962. dječji igrokaz *Striko Joško, Zvrk i Uško* prikazuje se i u poljskom gradiću Lodzu u Teatru Arlekin gdje je izveden više od 500 puta; te se iste godine igrokaz *Crveni kišobrani* prikazuje u Rijeci. Godine 1968. Višnja Stahuljak objavljuje roman za djecu *Začarani putovi*, koji 1969. godine dobiva nagradu „*Grigor Vitez*“. Godine 1974. objavljuje glazbene priče za djecu *Čarolije iza ugla* te priču *Kućica sa crvenim šeširom* (Mihanović-Salopek, 2002).

Godine 1976. objavljuje roman *Pustolovka*, a godine 1977. za kratku priču *Telefon* dobiva prvu nagradu „*Večernjeg lista*“. Godine 1979. objavljuje roman za djecu *Djevojčica i paun* te igrokaze za djecu *Darovi Djeda Mraza*. Igrokazi *Čarolije iza ugla* i *Darovi Djeda Mraza*, obavezna su literatura za III. razred osnovne škole. Godine 1983. objavljuje slikovnicu za djecu *Čudna priča*, te godine 1987. objavljuje *Dona od Tromeđe*, roman za mlade, koji pripovijeda o pustolovnom životu neobičnog psa-šarplaninca Trapa zvanog Don. Godine 1988. objavljuje pripovijetku za djecu *Čarobnjak*, fantastičnu priču o djevojčici Lani i čarobnjaku s televizije koji je uvodi u svijet odraslih, a godinu dana kasnije dobiva nagradu „*Grigor Vitez*“ za tu istu priču. Godine 1995. „*Večernji list*“ dodjeljuje joj nagradu za kratku priču *Navrh ceste, na brdu*. Iste godine objavljuje prozu *Sjećanja*; svjedočanstvo autoričina života i dojmljiv prikaz zagrebačkoga građanskog života između dvaju svjetskih ratova. Godine 1996. dobiva nagradu „*K.Š. Gjalski*“ za to djelo. Godine 1998. objavljuje knjigu pjesama *Zagrebačke minijature*, povijesni roman *Zlatna vuga* i zbirku pjesama *Plameni prah*. Godine 2001. izlazi antologijski izbor iz djela *Mjesec na modrim ljestvama* (Mihanović-Salopek, 2002).

2. DJEČJA KNJIŽEVNOST

Najbolja dječja literatura jednostavno je dobra književnost u kojoj može uživati bilo tko, dijete ili odrasli (Taylor, 2016). Dječju književnost možemo opisati i kao tekstove koji opisuju svijet mašte, tj. svijet u kojem životinje razgovaraju, djeca lete, a prinčevi i princeze žive sretno do kraja života. Autorice Hameršak i Zima (2015) u svojoj knjizi *Uvod u dječju književnost* govore o tome da su tekstovi dječje književnosti vrlo jednostavni za čitanje, ali i da takve tekstove također mogu čitati i odrasli jer uglavnom sadrže neke vrijedne životne pouke. Autorice napominju da se dječja književnost definira dječjim likovima i junacima koji su hrabri, odlučni, odvažni te samostalno ili u grupama smišljaju načine za rješavanje određenih prepreka na njihovim avanturama. Autorice ističu da se pojam dječje književnosti često dovodio u pitanje za koga je uopće namijenjena. Crnković (1990) je pojam dječje književnosti opisao i objasnio kao: *posebni dio književnosti koji po formi i tematici obuhvaća djela koja odgovaraju dječjoj dobi (od 3.-14.godine), koja su ili svjesno namijenjena djeci, ili ih autori nisu namijenili djeci, ali su u toku vremena postala prikladna za dječju dob* (Crnković, 1990:13). Dječje knjige ne samo da pomažu djeci da nauče čitati; također ih podučavaju mnogo o sebi i svijetu oko sebe.

Velik broj djela dječje književnosti uključuje priče o životinjama ili ljudima s nizom karakteristika, od kojih su neke dobre, a druge loše. Ponekad se te priče koriste i za objašnjenje svijeta koji djecu okružuje, na primjer, zašto pauci tkaju svoje mreže u krugovima, zašto su kornjače spore ili kako je nastao svijet (Nekomba, 2014).

Stephenson (2017) ističe da je dječja literatura važan način pomaganja djeci da postanu dobro zaokruženi pojedinci s razvijenom empatijom, zdravom maštom i komunikacijskim vještinama. Djeca trebaju snove, a dječja literatura im pruža prekrasne snove. Snovi i nade, te priče o likovima koji nisu bespomoćni, čine da se djeca osjećaju manje bespomoćnima.

Djela namijenjena djeci primarno su se odnosila na njihov moralni i duhovni napredak. To ne znači da se želi postići da djeca budu čarobnjaci, već da budu hrabra, da se zalažu jedni za druge i da razviju određeni skup vrijednosti (Broowhall, McEwan i Tarbin, 2017).

2.1 Romani o životinjama

Priče o životinjama pojavljuju se u različitim oblicima, ali sve uključuju jednu ili više životinja kao žarište priče. Nije iznenađujuće da životinjske priče privlače djecu. Mnogi žele kućnog ljubimca, nešto što im pripada i nešto što mogu voljeti. Hameršak i Zima ističu kako životinje danas prožimaju gotovo sve razine dječje svakodnevnice, književnosti i kulture: *zečeve, medvjede, piliće, žirafe i druge životinje nalazimo na dječjoj odjeći i obući, dječjem namještaju, priboru za jelo, stranicama dječjih knjiga* (Hameršak i Zima, 2015: 314).

Životinje se kao likovi i junaci mogu javiti u svim vrstama dječje književnosti: *ima ih u narodnim pričama i dječjoj usmenom poeziji, u njihove su likove obučeni ljudski tipovi u basnama, u umjetničkoj priči i u romanu o djetinjstvu imaju i pratilačke i glavne uloge, a mogu se sresti u avanturističkom romanu i znanstvenoj fantastici, dok u slikovnici gotovo gospodare* (Crnković i Težak, 2002: 28).

Također, Crnković i Težak napominju kako su književna djela u dječjoj književnosti ispunjena elementima životinja: *U poeziji su kao doživljaj prirode, u narodnoj priči kao pomagači ili neprijatelji junaka te kao smiješni samostalni junaci. U umjetničkim pričama prikazuju se antropomorfno, a u alegorijskim, kao i u basni, predstavljaju simbole. U romanu o životinjama životinjski svijet je prikazan onakvim kakav on zaista jest, poštujući zakone po kojima životinje žive* (Crnković i Težak 2002: 29).

U animalističkom romanu ili u romanima o životinjama razlikujemo četiri različita pristupa pripovijedanju životinjskog lika. Prvi pristup naziva se antropomorfizam. Antropomorfizam je davanje nekih specifično ljudskih karakteristika životinjama, biljkama, prirodnim ili natprirodnim fenomenima i božanstvima.

Karakteristika antropomorfizma je da se svi ti fenomeni simbolički prikazuju s ljudskim karakteristikama (lice, odjeća i sl.), odnosno tumače kao ljudske osobe s ljudskim motivima. Drugi pristup sadrži prikazivanje životinja s djelomično dodavanjem ljudskih osobina, najčešće govora. Treći pristup sadrži opisivanje životinja na temelju promatranja. Četvrti pristup sadrži spajanje umjetničkog i znanstvenog prikazivanja životinja (Mihanović- Salopek, 2002).

2.2 Fantastična priča

Fantastična književnost pokazala se kod djece izrazito popularnom. S obzirom da djeca imaju vrlo bogatu maštu, pomoću fantastičnih priča djeca mogu zaroniti u neki novi svijet u kojem je sve moguće. U 18. i 19. stoljeću, mješanje fantastičnog i realističkog pisanja, dovelo je do odvajanja književnosti za djecu i odrasle. Tako je ozbiljan realistički roman bio je za odrasle muške čitatelje, dok su fantazija i romansa bili za žene i djecu (Flanagan, 2014).

Autorice Jandrijević i Gavranović u svojoj predmetnoj obradi fantastične i znanstveno fantastične književnosti ističu da je: *Magično i mistično je sve ono što se ne može racionalno, dakle znanstveno, objasniti. Magija može biti sputana pravilima, može biti nešto što se uči na akademijama, kao i nešto što je nesputano i nedohvatljivo u tkanju svijeta u kojem se priča odvija. Bića koja koriste magiju mogla su naučiti kako je dohvatiti iz svijeta oko sebe, ona je mogla biti utkana u njihovo biće ili je ona nešto što posjeduju nakon nekoga neobjašnjivog događaja* (Jandrijević i Gavranović, 2014: 149). Hranjec (2008) je istaknuo da su se pisci poput Sunčane Škrinjarić, Nade Iveljić, Višnje Stahuljak, i još mnogi drugi, istaknuli sa svojim djelima zbog toga što su u stvaranju fantastičnih priča za djecu pratili dječje interese i usput dodali i vlastite, što je doprinjelo stvaranju o pojavi neke nove bajkovitosti. Autorica Višnja Stahuljak, osim što je pisala poeziju, igrokaze, pjesme za djecu dala je doprinos u romanima o životinjama, u fantastičnim pričama i pripovijetkama za djecu kao što su *Čarobnjak*, *Pepeljara s majmunskom glavom*, *Mjesec na modrim ljestvama* i druge.

Fantazija je žanr koji mladim čitateljima ima što ponuditi. Jedan od najizrazitijih razloga za djeci maštarije je taj što komentira društvenu stvarnost posredstvom (metafora, alegorija, prispodoba) i stoga može rješavati složena moralna pitanja na igriv i pretjeran način. Fantazija također potiče mlade čitatelje da gledaju svijet na različite načine i u skladu s tim ih uči konstruirati značenje, uspostavljajući veze između naizgled nepovezanih koncepata ili stvari (Flanagan, 2014).

Dječja literatura pomaže u razvoju emocionalne inteligencije. Fantastične priče imaju moć poticanja emocionalnog i moralnog razvoja, koje sadrže brojne

krizne trenutke, kada likovi donose moralne odluke i razmatraju razloge svojih odluka (Crippen, 2012).

3. ODABRANA DJELA VIŠNJE STAHULJAK

Istraživanjem i proučavanjem književnog rada i stvaralaštva autorice Višnje Stahuljak, djela *Djevojčica i paun*, *Čarobnjak*, *Don od Tromeđe*, istaknula su se kao najatraktivnija djela za djecu i mladež. Sva tri djela u sebi sadrže uzbudljive i avanturističke radnje, s hrabrim i odvažnim likovima koji ostavljaju životne i moralne pouke kako za djecu tako i za odrasle.

3.1 Don od Tromeđe

Teoretičari književnosti za djecu napominju *da je upravo don od Tromeđe jedan od najboljih hrvatskih romana napisan o temi međusobnog odnosa čovjeka i psa*“ (Mihanović- Salopek, 2002:384). Vrijeme radnje u romanu odvija se sredinom 20-og stoljeća. Mjesto radnje romana smješteno je u gradu Zagrebu, u Monte Carlu, na moru i na selu. Glavni likovi romana su pas imenom Trap (Don od Tromeđe), i njegovi vlasnici Pipa i Gego.

Mlada kujica je dobila šest štenaca, među njima je bio i šarplaninac Trap kojem su novi vlasnici dali ime Don od Tromeđe. Bio je poslušan, pažljiv i pun obzira prema svojoj braći i sestrama. Kujica je svojim štencima od malena pričala poučne životne priče, učila ih čistoći i dobrom psećem ponašanju: *bile su to priče o psima i drugim životinjama, o ljudima, o opasnostima danju i opasnostima noću, pričala im je o dužnostima koje ih očekuju, no nikome od štenaca nije ni na pamet padalo da bi priče koje majka priča mogle biti istinite* (Stahuljak, 2002:15). Kada su štenci narasli, vlasnici su ih odlučili prodati. Nove vlasnike Don je nazvao Pipa i Gego: *Žena je sjedila kraj Bulje i često spuštala ruku do Trapove glave, pipkajući mu nježno korijen njuške nad očima, pa je Trap prozove Pipa, a muškarčeve noge ljuljale su se na trećoj strani stola. Bile su tako nemorine da se činilo kako se te noge gegaju oko čitavog ležaja i Trap prozva čovjeka Gego* (Stahuljak, 2002:32).

Pipa i Gego imali su za Dona zadatak da čuva njihovu kuću dok njih nema. I Don je bio izvrstan u tome, poslušan, nikada nije lajao bez ikakvog razloga, uz to nije bio ni dresiran. Pipa i Gego pružali su mu mnogo pažnje i ljubavi, iako je Donu kroz cijelo vrijeme nedostajala njegova prava obitelj. Prisjećao se majčinih priča koje je

pričala i sada je svako svoje iskustvo povezivao s tim pričama: *sjećao se sve manje majke kuje, a mislio sve više na njezine priče, činilo se da su te priče sastavni dio života* (Stahuljak, 2002:47).

Kada je stigla prva zima, Don je već bio odrastao u velikog psa, koji je samostalno donosio odluke: *naglo je izrastao u neobično velikog i snažnog psa, premda je bio pravo svojevrijedno mladunče* (Stahuljak, 2002:47). Tada se i prvi puta razbolio, no njegovi vlasnici Pipa i Gego i veterinari pružili su mu najbolju skrb koju je mogao očekivati. Dok je bio bolestan, Don je razmišljao o majčinih pričama i o priči koju mu je pričala o ljudima i psima, kako je čovjek spasio ranjeno vučje mladunče, brinuo se o njoj dok nije izrasla u snažnu ženku, a vučica mu je u znak zahvalnosti bila odana. U raznim nevoljama koje su zadesile čovjeka vučica ga je branila, sebe i svoju mladunčad, a nju je branio samotni vuk. Dok je jednog dana u borbi nisu ubili drugi vukovi, i čovjek ostane tužan i sam: *čovjek zaplače, ode meni moja Vuka, a tebi tvoja vučica reče plačući samotnom vuku* (Stahuljak, 2002:58).

Tada samotni vuk postade čuvar čovjeku i zauzme mjesto Vučice od tada vuci se pretvoriše u pse nakon prve borbe s vukovima i postanu zauvijek slobodni psi čuvari: *priča o psima i ljudima, to je najvažnija priča koju kuje pripovijedaju svojim mladuncima iz koljena u koljeno, tisuće i tisuće ljudskih godina* (Stahuljak, 2002:59).

Donov život dijelio se na vrijeme njegova odrastanja i na vrijeme kada je kod svojih novih vlasnika odrastao u velikog odraslog psa koji je volio slobodne šetnje, druženja s drugim psima, lutanja i istraživanja: *ono što je najviše uzbuđivalo Trapa, to je bilo ono čudesno, nepredvidivo, naročito u proljeće i ljeto, kada su mirisi bili ludo snažni* (Stahuljak, 2002:114). Don je jako volio i poštivao svoje vlasnike Pipu i Gega: *zbog ljubavi je i Trap često postupao sasvim neočekivano, zbunjujuće, neshvatljivo, nerazumno. Ponašao se prema Pipi ili Gegu s lukavom namjerom da ih očara svojom ljupkošću i iznudi od njih zbog ljubavi prema sebi poneki dijelak one čudne, očaravajuće slobode kojom su se oni mogli služiti, kako se to Trapu činilo, neograničeno i stalno* (Stahuljak, 2002:122).

Pipa i Gego odlučili su ga tako jednog dana odvesti na prvu izložbu pasa: *spremalo se nešto neobično. Gego ga je češljao i četkao, a Pipa mu je dugo čistila uši, što je Trap naročito volio jer je Pipa to radila pažljivo i nježno* (Stahuljak, 2002:138). Donu se nije svidjelo gdje su ga odveli Pipa i Gego, ljudi su previše vikali,

psi lajali i režali, no Pipa i Gego su odlučno željeli ostati na izložbi pasa i pokazati svog Dona u najboljem izdanju: *kada se razglas javio, Trap začuje i svoje ime: Don od Tromeđe. On iskosa dobaci pogled Gegu i ozbiljno krene na sredinu piste. Kad se Trap pojavio svi ušutješe kako je bio lijep* (Stahuljak, 2002:146).

Suci su nakraju izabrali Dona kao najlješpeg psa na izložbi pasa: *i podijeliše Trapu nagradu i dipomu: najljepši pas iz kategorije mladih i najljepši šarplaninac* (Stahuljak, 2002:147). Na sljedećoj izložni Don je prepoznao svog brata Clapa, ali on je bio potpuno drugačiji šarplaninac od njega, bijesan, agresivan i nije se uklapao kao i Don. Dona su ljudi voljeli, pamtili su ga sa izložbi, a on im je uzvraćao ljubav: *Trap je pronašao stil ponašanja svojstven šampionu, svjetskom misteru ljepote. Postade ohol na svoje uspjehe jer je slušao kako ljudi govore o njemu i to mu je bilo drago. Govorilo se o njemu da ima obilježja dobroćudnog pseta što je u njihovoj rasi rijetkost* (Stahuljak, 2002:169).

Pipa i Gego vodili su Dona i na more, gdje se Don dobro osjećao; slobodno je šetao gradom, upoznao druge pse, zaljubio se u njemačku ovčarku zbog koje mu je život na otoku za vrijeme ljeta bio zauvijek u pamćenju: *ti si moja kuja izabranica. Tebi ću dolaziti uvijek kada dođe tvoje vrijeme, nikada te neću zaboraviti* (Stahuljak, 2002:185).

Kako je vrijeme prolazilo, Don je sve više rastao i postajao sve jači i ljepši. Odlazio je u šetnje nakon kojih bi se uvijek vraćao Pipi i Gegu. Oni nisu bili uvijek ponosni na njega jer bi dugo izbivao, ali nikada ga nisu htjeli vezati u dvorištu već su ga puštali slobodnog. Zapamtio je tako jednog čovjeka na Zrinjercu koji ga je nekoliko puta pokušavao uhvatiti ali nije u tome uspio, dok jedne večeri Don nije ugledao kujicu, trčao je za njom i u jednom trenu našao se zarobljenim u jednom dvorištu: *zatulio je od bola: debeli lanac poput volujskoga, onog kojim vežu raspaljene bikove, stegao ga je oko vrata* (Stahuljak, 2002:246). Don je prepoznao čovjeka koji ga je pokušao uhvatiti i sada je shvatio da je u tome uspio. Shrvan, tužan u čežnji za svojim pravim domom shvatio je da ga je čovjek prodao nekom prijatelju i zauvijek otišao: *ljudi su se odmaknuli od njega. Iz ruke u ruku prelazili su papiri koje ljudi nazivaju novcem, ti papiri do kojih oni toliko drže. U ovom drugom dvorištu bila je mala kuća, kraj nje i mala pseća kuća, ali ta kuća nije bila njegova* (Stahuljak, 2002:250).

Pipa i Gego su ga dugo tražili, objavljivali u novinama da je nestao i da se traži ali ga nisu uspjeli pronaći. U svoj toj tuzi Pipa je Gegu otkrila da je trudna: *tako sam silno sretan, šapnuo joj je u uho Gego, i ja sam sretna zaplače Pipa i on bi bio sretan, naš dragi pas, njemu bih ja to rekla prije nego tebi. On bi čuvao mene i dijete* (Stahuljak, 2002:257).

Novi vlasnici živjeli su na planini i imali su i druge šarplanince i ovce. Tako je Don ondje dobio novo ime Đoni i čuvao je ovce. Na toj planini Don je našao novu kuju odabranicu: *Trap je zurio u nju, u tu prelijepu, žutu kuju, toliko nalik njegovoj materi, koja mu odjednom izroni iz zaboravljena sjećanja* (Stahuljak, 2002:279). Tako se trap među ostalim šarplnincima izborio za nju: *Ti si moja odabrana kuja, tebe sam tražio od postanka priča* (Stahuljak, 2002:282).

Nakon pustolovina na planini, jednoga je dana Don prepoznao miris ljudi i kamiona koji su mu vratili sjećanja na trenutak kada su ga prvi put odvojili od mame, kada su ga Pipa i Gego uzeli. Vratila mu se želja za domom, i ugledao je sjajnu priliku da se ukrca na kamion i vrati kući, što je i učinio: *nikoga nije bilo kraj kamiona, ušao je oprezno, preskočio napola uzdignuta vrata i sakrio se među ovcama* (Stahuljak, 2002:314). No, kod istovara ovaca ljudi su primjetili Dona te ga vratili čovjeku sa Zrinjevca koji ga je i ukrao. Njegova žena odlučila je nazvati davni oglas iz novina i vratiti Dona njegovim pravim vlasnicima. Pipa i Gego upoznali su Dona sa svojom kćerkom kojoj su dali ime Dona po njemu. Don je još neko vrijeme bio zbunjen, nije jeo ni pio, nesvjestan da se zaista vratio svojoj kući. Gego ga je tog dana dugo mazio: *nakon toga je Trap naglo usnio, osjećajući gospodarevu ruku u krznu kao onda kada je došao u kuću i bio malo, dvomjesečno štene* (Stahuljak, 2002:332).

Don od Tromeđe ubraja se u romane o životinjama. Kroz cijeli roman provlači se pas Don i njegovo odrastanje, te razne pustolovine kroz koje prolazi na tom putu. Smatra se da autori romana o životinjama pišu te iste romane na temelju svojih proučavanja i zapažanja životinjskog svijeta. Pas Don ima sposobnost govora, ali samo u odnosu s drugim životinjama, dok se s ljudima ne može sporazumijevati, niti ga oni mogu razumijeti. Roman s jedne strane nudi sliku svijeta pasa iz ljudske perspektive; njihovo odrastanje, udomljavanje, odvajanje o majke, prijateljstvo s drugim psima, borba, te bezuvjetan odnos vlasnika i psa, dok s druge strane autorica

je prikazala život pasa i iz pseće perspektive; ljubav prema vlasnicima, predanost, borbu za dokazivanjem, ali i nostalgичnost za prvobitnom obitelji.

3.2 Djevojčica i paun

Radnja romana odvija se na selu. Glavni likovi u romanu su djevojčica Suzana i njezin prijatelj paun Pavo. Djevojčica Suzana izrazito je hrabra i odana prijateljica paunu Pavi, uvijek spremna pomoći, ne boji se drugih životinja niti njihovih zamki te uspješno savladava sve prepreke koje su joj se našle na putu. Dosljedna i emotivna, i dalje u potpunosti ne shvaća svijet odraslih, ali se trudi dokazati svima da je velika djevojčica spremna za pustolovine. Paun Pavo odvažan je i pomalo strašljiv paun, iako naizgled vrlo hrabro brani sebe i svoje razmišljanje. Vjerni je prijatelj djevojčici Suzi, prati ju kroz sve nedaće na koje je nailazila na svome putu, ljubomoran je na druge životinje s kojima Suzana uspostavlja kontakt, ali sluša svaku naredbu Suze iako se i ne slaže s njom. Ostali likovi koji se pojavljuju u romanu su; mama, baka, Zec- Tata Strah, pas Pasko, lisica, jež, lovci, dječak Janko, suncokret Sun, divlja ruža.

Roman započinje razgovorom mame i bake djevojčice Suzane. Baka je razgovarala o životu, a Suzana ju je samo pažljivo slušala: *Rijeka teče, rijeka ne čeka- ponovila je baka, htjede odgovoriti, ali pogleda Suzanu i ne reče ništa... O kojoj rijeci govoriš? Suzana je to pitala raširivši plave oči u plavkastoj polutami... Govorim o rijeci života-izjavi baka. Ako ne paziš, jednostavno te preplavi* (Stahuljak 1979:5). Djevojčica nije razumjela što baka govori, a baka nije znala što odgovoriti na mnogobrojna pitanja koja je Suzana postavljala: *Suzi hajde ti radije napolje. Dozovi patke sa susjedne livade* (Stahuljak 1979:5). Suzana je stoga nezadovoljna nedorečenim odgovorima svoje bake otišla na livadu naći bakine patke, no koliko god ih je dozivala nije ih mogla vidjeti, niti su se one igdje pojavljivale. Dok je dozivala patke u jednom trenu iza nje se začuje neki strašan zvuk: *Prrrrraaaa, zakriješti iza Suzane ružan glas, tako ružan da se unatoč strahu morala okrenuti nad samim rubom potoka* (Stahuljak, 1979:5).

Iza nje se pojavio paun Pavo, koji je mogao razgovarati s djevojčicom. Suzana ga se nije bojala, već je lijepo i mirno razgovarala s njim, dok je paun htio samo da ga

se hvali kako je krasan i kako je on najljepša ptica koju je sigurno ikada vidjela: *Smijem li vas dotaknuti pitala je djevojčica. Smiješ-reče paun i približi se Suzi nadohvat ruke* (Stahuljak, 1979:8). Dok su se upoznawali, paun Pavo je rekao da će je zvati Suza, a ona je njega zamolila ako može poći s njom na putovanje da joj pomogne naći rijeku koja ne teče i izgubljene bakine patke. Pavo je bio zbunjen i nije razumio što Suza to od njega traži: *Patke i rijeka koja ne teče! To nema nikakva smisla, reče Pavo. Ima-uzvrati Suza. Baka želi da nađem patke, a ja želim naći rijeku koja ne teče. To je jednostavno* (Stahuljak, 1979:9). Iako je Pavo bio odlučan i tvrdoglav, smatrao je sebe najpametnijim paunom i bio je uvjeren da zna gdje se nalazi rijeka koja ne teče, a i izgubljene patke, stoga odluči krenuti na daleki put s djevojčicom Suzom.

Na njihovom putu susretali su mnogo raznih životinja. Prvi među njima bio je zec. Susreli su ga u polju visokog žutog žita, punom žarko crvenih cvjetova: *Suza se okrene, i zaista, grmlje iza nje bilo je puno crvenih malina, ona ih počne hitro brati i slasno se častila, kad neka dlakava zvijet iskoči pred nju i u tri skoka nestade između grmlja i kukuruza, a onda zacvili* (Stahuljak, 1979:12). Zec se uhvatio u zamku i cvilio, te mu je Suza odlučila pomoći i osloboditi ga. Saznala je da se zec zove Tata Strah i da traži hranu za svoje male zečiče. Suza je bila strpljiva, dok se pokušavala približiti zecu, ali paun Pavo nije bio oduševljen idejom prijateljstva djevojčice i zeca: *Čudo, reče paun pa spusti rep i sjedne na rub oranice. I mene je gladila kao i ovo rjetkozubo strašilo. Nemaš ukusa, Suzo. A Suza je dodirivala prstima meku zečju dlaku i osjećala kako u tati strahu kuca nemirno zečje srce* (Stahuljak 1979:13).

Dok su Suza i Pavo hodali ugledali su ispred sebe malu trošnu drvenu kolibu u kojoj su se odlučili odmoriti: *Imaš sreću, Suzo, vrpeljio se paun-spavat ćeš noćas u kući, a to je važno za malu djevojčicu kao što si ti. Za mene je svejedno, ja sam stara, okorjela ptičurina, premda i ja volim krov nad svojom okrunjenom glavom!* (Stahuljak, 1979:21). Dok su ležali u kolibi, Suza je čula razgovor lovaca i uplašila se. Ostala je smirena i slušala u sijenu o čemu lovci razgovaraju te se odlučila popeti na prozor da ih vidi tako da ih ujutro može prepoznati: *sjene lovaca bile su goleme na mjesecini, tamnomodre i crne, ljuljale su se prijeteći, a onda se sasvim umirile* (Stahuljak, 1979:26). No, lovci su se kao i ona uplašili strašila koje je stajalo u polju, kojeg su napravili neki dječaci. U jednom trenu je bila uplašena, dok je u drugom bila sretna što je strašilo potjeralo lovce: *jedva se obuzda da ne zaklikće od radosti: luda*

sablasi Mara poplašila je zle lovce i ona se osjeti spašenom (Stahuljak, 1979:27). Kroz cijelo to vrijeme paun je čvrsto spavao.

Drugo jutro, Suza je primjetila da su dječaci uzeli njezinu haljinu, ali nije je imala vremena tražiti već je s paunom krenula dalje na put. Dok su hodali zateknuli su se u polju suncokreta: *Tko su oni? Ponovi Suza pitanje. Suncokreti, reče paun. Nisi znala? Ti zaista baš ništa ne znaš* (Stahuljak, 1979:32). U velikom polju suncokreta Suza zapazi jednog malenog suncokreta koji je bio jako žalostan jer nema sunca i neće narasti veliki. Njegovo ime bilo je Sun: *htio bi narasti, htio bih krenuti za suncem, tužio se suncokretić. Jadni maleni sažali se Suza, nemoj plakati* (Stahuljak, 1979:32). Sun zamoli djevojčicu Suzu da ga presadi i da za njega nađe novo polje: *presadi me Suzo, presadi me, ponesi me sa sobom, ponesi me, nađi za mene novo polje, novo polje!* (Stahuljak, 1979:32). I Suza ga uz pomoć pauna otkopa i uzme ga sa sobom, tražeći mu putem novo mjesto: *Pavo izabere sunčanu tratinu nedaleko od bunara, nadomak šumi, pa zgrabi svojim snažnim nogama u meku zemlju. Začas je iskopao poveliku rupu u koju Suza posadi Suna. Nježno je šaputao: Hvala Suzo, hvala lijepa, paune, hvala, hvala!* (Stahuljak, 1979:38).

Dok su nastavili put u potrazi za patkama i rijekom koja ne teče, odjednom u grmu zažarilo se i zazlatilo nešto neobično savitljivo i krzneno. Bila je to lisica: *nasuprot Suze stajala je prekrasna, lukava životinja nepomično zureći u nju* (Stahuljak, 1979: 39). Lisica je uvjerala Suzu da joj paun nije od velike koristi, te da bi joj ona mogla pomoći pronaći patke. Suza je branila svog prijatelja pauna, i kad je lisica vidjela da je nemoća odtrčala je u šumu. Nedugo zatim dok je tražila pauna koji se sakrio do lisice, pogled joj je pao na nešto dlakavo i crno što je ležalo u travi. Bio je to pas Pasko: *ja sam Suza, reče djevojčica. Došla sam izdaleka da nađem svoje patke. Ti me ne poznaješ, ali ja znam tko si ti. Pasko, neću ti ja ništa, uistinu, reče Suza i spusti se na travu* (Stahuljak, 1979:44). Suza je bila uvjerenjena da pas Pasko čuva njezine patke, ali on je zapravo čuvao svoje patke, svinje i guske i nije ga bilo briga za njezine probleme. Dok je trčala i tražila Pavu ugledala je strašilo Maru u svojoj haljini koju su joj dječaci uzeli dok je spavala u kolibi: *moram te svući, iako ti se to možda neće svidjeti, nastavi djevojčica i stane potezati sa strašila svoju lijepu haljinu. Tu mi je haljinu baka kupila za rođendan, ne mogu ti je pokloniti ni na koji način* (Stahuljak, 1979:48). Suza se brzo obukla i krenula kroz vinograd prema voćnjaku u potrazi za Pavom.

Na putu joj se pojavio jež i lukava lisica, koja ju je htjela okrenuti na svoju stranu protiv njezinog prijatelja Pave, ali nije uspjela jer je Suza branila sebe, zeca, psa i pauna, te je lisica ponovno pobjegla u šumu. Suza je našla Pavu kod kruškova debla: *na najdebljoj grani čučao je paun. Nije davao glasa od sebe. Jeste li mrtvi, predivni paune? Prosuzi Suza, a paun odgovori: nisam mrtav, samo sam se pritajio kad je crvenorepa lisica počela sliniti kroz travu* (Stahuljak, 1979:54).

Dok su se djevojčica i paun igrali, u jednom trenu naiđe dječak po imenu Janko. On je napravio strašilo Maru na kojoj je visila i Suzina haljina. No dječak je bio uvjeren da je Suza to strašilo koje je oživilo: *još nikada nisam vidio strašilo koje hoda, kaže Janko* (Stahuljak, 1979:56). No dječak ne odustaje te reče Suzi: *htio bih te dirnuti da vidim jesi li živa ili nisi. Pa vidiš da sam živa-rekne Suza* (Stahuljak, 1979:57). Janko je shvatio da je Suza živa djevojčica te da uz sebe ima dresiranu pticu koja je kreštalala na njega, a nije razumio Janko što govori: *nema potrebe da te diram, jer vidim da nisi strašilo. Ti si djevojčica i imaš dresiranu pticu. Pobjegla si od kuće? Upita Janko Suzu. Nisam pobjegla. Tražim svoje patke. I još nešto tražim...rijeku koja ne teče* (Stahuljak, 1979:60). Janko je nije puno razumio već joj je samo rekao: *Imamo mi u selu mnogo pataka, reče dječak. A što se rijeke tiče, imamo mi kraj sela i rijeku, ali neznam da li je to ona tvoja rijeka* (Stahuljak, 1979:61). Dok su tako razgovarali Janko je odveo Suzu i Pavu u kolibu da se odmire. Dok je odlazio svojoj kući Janko reče Suzi: *Vidim da ti nisi obična djevojčica. Imaš staklene oči kao lutka, vlasu su ti poput slame, velika te ptica sluša, putuješ svijetom kao istraživač detektiv: tražiš nepoznatu rijeku i ukradene patke* (Stahuljak, 1979:64). Pokraj kolibe nalazio se grm divlje ruže koji se jako svidio Suzi: *ti si lijepa, ružice i mirisna, a ja sam slamnata i ružna, pravo strašilo. I suze joj same potekoše. Tko ti je rekao da si ružna, začuje se glas..Janko mi je rekao, reče Suza* (Stahuljak, 1979:65). Divlja ruža joj je rekla da Janko misli da je ljepša od pauna, ali Suza je bila tužna jer joj je Pavo nekada rekao da je ljepota užasno važna i da se bez ljepote nemože živjeti. Na to sve divlja ruža joj je samo odgovorila: *Oh, to vrijedi za pauna, a možda vrijedi i za ruže, ali s ljudima je drugačije, oni nemoraju biti lijepi, ali mogu biti okruženi ljepotom* (Stahuljak, 1979:65). No, cijelu noć ruža je uvjerala Suzu da je lijepa i da i Janko to zaista misli, samo da ona to ne razumije. A Suzu je najviše brinulo to što zaista svi misle da ona ništa ne razumije, a razumijela je.

Janko joj je obećao da će s njom naći rijeku koju traži i bakine patke, no dok je spavala u kolibi probudio ju je Tata strah, zec, te joj rekao da pripazi na dječaka jer on sa svojim društvom postavlja klope po šumi za zečeve i nije mu za vjerovati. Suza je bila uvjerenjena da Janko nije takav, no ipak zec ju je uspio uvjeriti da prije nego što sunce izađe krene dalje na put s paunom ali bez pomoći dječaka. I Suza je tako i učinila.

Putem je brzo trčala skupa s Pavom, kad ih je opet presrela lisica. Dalje od njih stajao je pas Pasko sa svojim patkama koje je čuvao, za koje je Suza bila uvjerenjena da su njezine: *pa, pa, pa, patkice, ma, ma, malene, pi, pi, pitome! Ovamo! Tu je vaša Suza, ne dajte se, bijele moje, milene! Plakala je, dozivala, a iz preplašenog jata izdvoji se osam bijelih, gegavih tijela* (Stahuljak, 1979:83). Patke su trčale prema Suzi, a Pasko više nije mario za njih, jedino što je htio je uloviti lisicu, što je i učinio: *Pasko zakla lisca. Lisica zaštekala kratko i oštro i opruži se kao hrpa krzna pod Paskovim zubima, mrtva i nepomična* (Stahuljak, 1979:84).

Dok je napokon odlučila krenuti kući, umorna, zabrinuta, počela je padati kiša. Shvatila je da je uspjela pronaći svoje patke, i da je našla i svoju rijeku: *moja je rijeka ona koja ne teče-reče Suza. Oblaci su rijeka koja ne teče. Ona u njima čeka. To je rijeka koja čeka da poteče. Rijeka koja leti. Pravo čudo! A čim poteče, može se pretvoriti u poplavu* (Stahuljak, 1979:89). Na putu do kuće pođe i do suncokreta Suna te ga iskopa: *pokloniti ću te mami, a ona će te posaditi u našem vrtu. A onda se uspjela do grma ruže i rekla, a ti ćeš razveseliti moju baku. Reče još ruži: nikada neću zaboraviti tebe, ni naš razgovor, ni onda kada sasvim odrastem* (Stahuljak, 1979:93). Dok je hodala s paunom prepoznala je svoj put prema kući. Dozivala je mamu i baku i bila sretna što se vratila napokon kući. Kada ju je baka pitala gdje je bila, Suza je samo odgovorila: *Bako, vidjela sam rijeku i riječno korito i dovela sam patke, kako si ti željela! I donijela sam mami na poklon mali suncokret Sun, a tebi sam donijela divlju ružu! A sebi sam dovela pauna Pavu, najljepšu pticu na svijetu!* (Stahuljak, 1979:94).

Djelo Djevojčica i paun prema svojim značajkama svrstava se u romane o životinjama. Kako su i navele autorice Hameršak i Zima, u romanima o životinjama, životinjski svijet je prikazan onakvim kakav on zaista jest, poštujući zakone po kojima životinje žive. U romanu se svakako mogu vidjeti te karakteristike te personifikacija.

Glavni lik u priči uz djevojčicu Suzu je životinja paun, koja može govoriti s djevojčicom, ali i s drugim životinjama. Zanimljiva je spoznaja kako jedino glavni ljudski likovi, u ovome slučaju djevojčica Suza, može čuti i dobro razumijeti životinjski govor, te se s njima i sporazumijevati, dok ostali popratni ljudski likovi vide životinje kakve one zaista i jesu. Osim što se u romanu susreću razne životinje poput zeca, psa i lisice, u romanu djevojčica na svojem putu susreće i suncokrete i divlje ruže koje imaju dar govora i sposobnost empatije. Stoga po svim karakteristikama roman se svakako može ubrojiti u romane o životinjama, sa značajkama pustolovne radnje i s crtom fantastičnog s obzirom da glavna junakinja, djevojčica Suza, može razumijeti životinje i biljke, što u stvarnosti nije moguće.

3.3 Čarobnjak

Čarobnjak je fantastična priča za djecu. Glavni likovi u priči su djevojčica Lana, koja ne razumije zbog čega odrasli stalno imaju neke tajne i zaključavaju ih u ormare. Emotivna i spremna na avanture želi saznati koje su to tajne odraslih, tako da i ona može imati svoje tajne kada odraste. Čarobnjak u priči pomaže Lani oko njezinog odrastanja i susretanja s tajnama odraslih. Lanin je pomagač u pronalasku tajni njezine obitelji, te joj na zanimljiv i uzbuđen način pokušava objasniti tajne koje njezina obitelj čuva zaključane u ormaru.

Priča započinje u kući djevojčice Lane. U kući se nalazio stari veliki ormar kraj kojeg je Lana voljela stajati. Privlačila ju je magična unutrašnjost tog ormara i ladice koje su bile pune stvari. Ladice od tate, mame, djeda, bake sve je bilo njihovo, a ona je voljela istraživati, iako su se oni na to ljutili: *tuđe stvari u tuđim ladicama i tuđim ormarima ne smiju se dirati- rekla je mirno mama* (Stahuljak, 1989:6). Ali Lana to nije razumijela, iako joj je mama rekla kada bude imala svoj ormar, ladice i police će biti samo njezine: *Što će biti u mojim ladicama kad ih budem imala? Tvoje tajne-reče mama* (Stahuljak, 1989: 6). Na televizoru u sobi, Lana je vidjela nešto čarobno. Bio je to čarobnjak: *sukljao je crn dim, a iz dima je izašao čovjek u crnoj odjeći, sa crnim cilindrom u glavi. Njegova se odjeća nazivala frak. Čarobnjak je čas bio ozbiljan, čas se smješkao* (Stahuljak, 1989:9). Toliko ju je čarobnjak intrigirao da se ražalostila kad je nestao s televizora. Pitala je mamu, baku, tatu gdje je nestao, zašto ga više nema i

hoće li se opet vratiti. No tata je samo rekao: *Izdimio je, kao dim iz dimnjaka. Neće više doći-reče tata* (Stahuljak, 1989:9).

Lana je tužno otrčala u svoju sobu i legla na krevet. No, kada je u kući sve utihnulo, Lana je ugledala pod prozorom gustu maglu, iz koje je izašao čarobnjak: *stup maglenog dima zakulja u sobu kroz prozor. Zavrtio se na podu i nestao kada je iz njega istupio čarobnjak u crnom fraku sa crnim cilindrom na glavi* (Stahuljak, 1989:10). Lana je bila oduševljena s čarobnjakom te ga zamolila da ju upozna s tajnama: *kakve te tajne zanimaju? Djedove, bakine, mamine, tatine. Ali zanimaju me i ujakove tajne. I moj brat ima svoje tajne. A ja, ja nemam nikakve tajne* (Stahuljak, 1989:13). Lana pokaže čarobnjaku veliki ormar koji je stajao u kući i zamoli ga da otvori djedovu ladicu prvu, jer se u toj ladici nalaze djedove tajne: *puna je stvari-reče razočarano Lana. Nema tu tajni* (Stahuljak, 1989:14).

Čarobnjak je shvatio da Lana ne razumije što znači riječ tajna, i da su za nju ove djedove stvari obične dok za djeda nešto znače posebno, te da svaka stvar u djedovoj ladici ima i svoju priču. Čarobnjak je rekao Lani da može izabrati neku stvar i čuti kako ju je djed dobio. Lana je izabrala srebrnjak koji je ispričao svoju priču: *ja nisam djedov srebrnjak! Ja sam srebrnjak djedova djeda, prapradjeda! Djedov djed poklonio me svojem unuku kao što će i mene tvoj djed pokloniti svome unuku. Neće me pokloniti tebi, ali, svakako, više za poklon možeš očekivati od bake* (Stahuljak, 1989:15). Srebrnjak je ispričao priču kako ga je prapradjed dobio u ratu od ranjenog vojnika kojem je pomogao u znak zahvalnosti: *To je srebrnjak od mog prapradjeda. Uzmi ga u znak zahvalnosti. Bio si dobar prema meni* (Stahuljak, 1989:16). I tada Lana spremi srebrnjak u djedovu ladicu, a čarobnjak ode.

Sljedeće večeri kada se čarobnjak opet pojavio, Lana mu je pokazala bakinu ladicu. Lana je iz ladice izvadila par zlatnih cipela. Cipele je stavila na pod, a one su zaplesale na tlu. Zlatne bakine cipele su Lani ispričale priču. Baka je kao mlada išla u plesnu školu, jer osim što je svaka djevojka morala znati raditi po kući, morala je znati svirati, plesati i pjevati: *baka je učila od jutra do mraka, a navečer je odlazila u plesnu školu* (Stahuljak, 1989:20). Bližio se dan završnog plesa, za koji je svaki mladić izabrao najdražu plesačicu: *za taj ples valjalo je sašiti lijepo odijelo ili haljinu i nabaviti plesne cipele* (Stahuljak, 1989:20). Najljepši mladić izabrao je baku za ples, ali baka nije imala plesne cipele. Jedino što je imala bila je skromna haljina. Dok se

vraćala kući, jednog dana u kanti za smeće opazila je odbačene cipelice. Uzela ih je, kupila zlatnu boju i obojala u zlatno. Dok je baka čekala da mladić dode po nju, pred vratima je ugledala nepoznatog čovjeka koji ju je došao dovesti na ples. Bio je to mlađi brat njezinog pratioca: *nepoznati mladić se smješkao, dopustite da se predstavim: ja sam mlađi brat vašega pratioca. Budući da nisam imao odjelo obukao sam bratovo. Nadam se da mi pristaje* (Stahuljak, 1989:21).

Baka je cijelu noć plesala sa svojim pratiocem, a zlatne cipelice još kažu nešto važno Lani: *Lana, baka se udala kasnije za mlađeg brata svojega nesuđenog pratioca! Sada si doznala kako je baka upoznala djeda! Čula si priču o bakinoj udaji!* (Stahuljak, 1989:22).

Na red je zatim stigla i mamina ladica. Lana je iz nje izvadila malu alabastrenu piramidu. Čarobnjak i Lana naslonili su se na stolicu dok je mamina piramida pripovijedala svoju priču. Ispričala je Lani kako je mama sa svojim roditeljima bila na putovanju u Egiptu, jer je mamin tata, njezin djed tamo radio: *Čudna zemlja bio je taj Egipat, s vječnim sjajem sunca na nebu, na kojem nikada nije bilo oblaka, gdje kiša nikada nije padala* (Stahuljak, 1989:27). Dok su boravili u Egiptu, doživjeli su svakakve pustolovine, i upoznali Egipćane.

Prije polaska kući mama je bila u radionici jednog Egipćana zvanog Esad. Njegova obitelj je izrađivala predmete od alabastera. Esadov otac rekao je mami da može uzeti neki predmet za uspomenu: *ona je uzela malu, žućkastobjeličastu piramidu, izrađenu glatko, izglačanu sjajno, onako kako su izdaleka izgledale tajanstvene piramide gledane s terase na njihovoj kući* (Stahuljak, 1989:32).

U tatinoj ladici Lana je našla potkovu. Spustila ju je na pod, a potkova je počela pričati priču. Lanin tata je kao mali pomagao svom tati (djedu) u kovačnici: *tata, još dječak, znao je poneki put puta pomagati djedu, očaran njegovom snažnom, od gara zamrljanom pojavom* (Stahuljak, 1989:35). Jednoga dana ispred kovačnice se pojavio čovjek sa svojim magarcem i zamolio je djeda kovača da mu napravi novu potkovu jer je magarcu ispala. Djed je bio pun posla i u šali je rekao svom sinu da napravi jednu potkovu za magarca: *Čuješ li Pavle, obrati se djed sinu svojemu, Laninom tati, bi li ti znao iskovati magareću potkovu?* (Stahuljak, 1989:36). Pavle se uhvatio posla, ali potkova koju je napravio bila je prevelika: *sinko, sinko, kimnu otac glavom, prevelika ti je potkova! S njom bi mogao potkovati mazgu, mazgove, moj!*

Uradi potkovu još jednom, ali dobro, vidiš da se čovjeku žuri! (Stahuljak, 1989:36). Potkova koju je zatim napravio bila je savršena, a svoju prvu preveliku potkovu Pavle je spremio za uspomenu i sjećanje.

Lana je zatim čarobnjaku govorila o svome ujaku, koji je imao kuću u vinogradu i voljela je kada bi on dolazio jer joj je uvijek donosio poklone: *Lana je voljela odlaziti ujaku, ali još joj je draže bilo da ujak dođe k njima. Uvijek joj je donosio nešto lijepo: pticu, koja je pala iz gnijezda a on ju je odgojio, bijelog kunića, žutog psića..* (Stahuljak, 1989: 37).

Zatim joj je čarobnjak iz cilindra izvukao ptičicu koju je Lana voljela, i ptičica je Lanu i čarobnjaka odvela do ormara u kojem su se skrivale tajne koje je Lana otkrivala. U tom ormaru su stajali i ujakovi odjevni predmeti i lovačka puška. Ptičica je iz ujakovog odjavnog predmeta izvukla iglicu i stavila je Lani u dlan: *iz kljuna je ispustila oštru iglicu sivkaste boje*“ (Stahuljak, 1989:39). Ptičica je Lani i čarobnjaku ispričala kako je ujak lovio životinje u šumi, uzimao njihova krzna i jeo meso mnoge divljači.

U svojoj je kolibici čuvao mnogo hrane. Tako se jednog dana naljutio kada je primjetio da mu iz kolibe netko uzima hranu i u noći je čuo neko kretanje i sa svojom puškom je pucao: *Iznenada kroz san začu puhanje, prenu se ujak iz sna i u mraku opali prema zvuku* (Stahuljak, 1989:40). Kad je upalio svoj fenjer, pred njim je ležala smrtno ranjena ježeva ženka, a oko nje mali ježići. Ptičica je ispričala Lani da je ujak bio jako žalostan zbog toga i da od tog dana više nikada nije lovio životinje niti koristio lovačku puštu, te je, prije nego je pokopao ježicu, otkinuo joj nekoliko bodlja: *otkinuo je ježici bodlje, i držeći ih u ruci, stajao neko vrijeme uz mali humak poput ljudi kad zakopaju svoje najmilije* (Stahuljak, 1989: 41).

Za kraj, Lana je ostavila bratovu ladicu. Čarobnjak je ovaj put izabrao predmet iz bratove ladice. Bila je to čarobna frula. Čarobnjak je našao igračku, zlatnu malu kočiju i pretvorio je u saonice s obzirom da je vani padao snijeg, te odveo Lanu u kazalište: *iznenada se neka zgrada, lijepa poput dvorca iz priče, pojavi pred njima. Čarobnjak reče: Stigli smo. To je kazalište* (Stahuljak, 1989:49). Lana je na pozornici ugledala svog brata: *neki mladić, odjeven u bijelo, svirao je u zlatnu frulu, svirao je i hodao, a uz njega je koračala djevojka. Išli su kroz vatru i vodu, kroz mrak i oblake, išli su prema sjajnoj dugi svjetlosti, koja je blistala odnekud s visine* (Stahuljak,

1989:50). Tako je Lana saznala što je bratu značila ta zlatna frula. Dok su se vraćali kući, čarobnjak joj je pjevao i nestao u magli. Na kraju priče, Lana je dobila i svoju ladicu koju je počela puniti nekim svojim važnim i bitnim predmetima koje su je podsjećale na pustolovine s čarobnjakom. A čarobnjaka više nije bilo, prestao je dolaziti kada je vidio da Lana polako odrasta, te je nastavio pomagati drugoj djeci u odrastanju, kao što je to činio i s Lanom.

Priča *Čarobnjak* spada u fantastične priče za djecu. Jedna od značajnih prednosti fantazije je ta što djeci omogućuje eksperimentiranje s različitim načinima doživljavanja svijeta u kojem žive. Ova priča svakako provlači elemente fantastične priče, te je stvarni svijet začaran dozom mističnog i nestvarnog. Čarobnjak koji je dio Laninog odrastanja njezin je prijatelj i pomagač u otkrivanju raznih obiteljskih tajni koje djevojčica Lana ne razumije. I u stvarnom svijetu djeca u većini slučajeva ne razumiju što odrasli rade i govore, a silno se trude biti odrasli i to shvatiti, samo što u stvarnom svijetu obično su čarobnjaci i vile njihovi vlastiti roditelji koji im pomažu otkrivati svijet i tajne. U romanu se ističu i vrijednosti kao što su ljubav, obitelj, prijateljstvo, te uzajamna podrška i potpora, što su temelji fantastične priče.

3.4 Značajke promatranih djela Višnje Stahuljak

U promatranim djelima Višnje Stahuljak najčešći likovi su djeca i životinje. Sličnosti koje se pojavljuju u promatranim djelima svakako je pustolovna radnja, detaljni opisi mjesta u kojima se radnja odvija, pustolovni i hrabri likovi, te životne pouke koje je autorica naglasila u svakoj priči. Nakon čitanja, djecu se svakako može potaknuti na razmišljanje o pročitanom što ih može dovesti do usvajanja pouke koju odabrana priča daje. U priči „*Čarobnjak*“ pojavljuje se lik djevojčice koju zanima svijet odraslih, točnije, tajne njezine obitelji. Iako djevojčica nije razumijela smisao pojma tajni, silno se trudila saznati što bi to moglo biti. Autorica je zanimljivo i slikovito opisivala radnju, te ubacila lik čarobnjaka koji je zaokružio priču s detaljima mističnog i fantastičnog. Čarobnjak je imao figuru odraslog; pažljivo je vodio djevojčicu u svijet mašte, dok je lik djevojčice zadržao klasične elemente djeteta; iskrenost, hrabrost, naivnost, spontanost i istraživački duh. Sličnosti se također javljaju i u priči „*Djevojčica i paun*“, gdje se umjesto čarobnjaka pojavljuje životinja Paun, koja također poprima ljudske elemente. Lik djevojčice karakteriziran je slično kao i u priči čarobnjak. Djevojčica također ne shvaća svijet odraslih, životne pouke, ali ne odustaje od želje da sazna što se sve to skriva u svijetu odraslih. Odlazi na put na kojem susreće razne životinje i biljke kojima je autorica dodjelila ljudske osobine, da mogu govoriti, usmjeravati i pomagati; usporedila je dobro i zlo, te je svaka životinja imala priliku pokazati svoju karakteristiku. Na tom putu djevojčica hrabro prolazi kroz sve avanture. Autorica je također ubacila elemente fantastične priče i približila čitatelju svoj svijet mašte. Psi u romanu *Don od Tromeđe*, međusobno mogu komunicirati, ali ne mogu razgovarati s ljudima, iako ih mogu razumjeti. U romanu pratimo odrastanje šarplaninca, njegovo odrastanje uz također ne razumijevanje svijeta u kojem živi, radnji koji se događaju oko njega i ljudi koje upoznaje na svom putu. U romanu autorica je ubacila mnogo životnih pouka koje daje majka svojem potomku, te prikazuje različite načine čovječjega odnosa prema psu. Sva promatrana djela mogu zainteresirati djecu, ali i odrasle čitatelje. Djela se lako čitaju i pamte, što je vrlo važno da dijete kada pročita neko djelo može s lakoćom raspraviti o tome što je pročitao.

4. ZAKLJUČAK

Autorica Višnja Stahuljak ostavila je značajan trag u dječjoj književnosti. njezina pustolovna djela zanimljivo su štivo za djecu ali i za odrasle. U njezinim pričama uvijek se nađe i poneka životna pouka, koja je možda djeci neshvatljiva ali je odrasli svakako mogu razumijeti i primjeniti. Čitanjem njezinih knjiga čitatelj svaki put iznova može otkriti nešto novo. Njezina djela su uzbudljiva, pustolovna i sadrže elemente i iz stvarnog života. Svoje čitatelje svakako može držati budnima jer su priče uzbudljive i na svakoj stranici knjige odvija se nešto novo. Autorica u svojim knjigama uglavnom proteže likove djece, naročito djevojčica i njihovu želju za odrastanjem i upoznavanjem svijeta odraslih. Njezini su likovi hrabri, odvažni, spremni na svakakve nedaće koje im se nađu na putu prema ostvarenju zamišljenog cilja.

U radu su opisani njezini najpoznatiji romani za djecu; *Djevojčica i paun*, *Don od Tromede* i fantastična dječja priča *Čarobnjak*. U djelima *Djevojčica i paun* i *Čarobnjak*, autorica je istaknula djetinjstvo i odrastanje, te kako ono izgleda iz perspektive djeteta. Nadopunila je sve to uz elemente fantastičnog i magičnog, te pobudila u čitatelju dozu mašte i kreativnosti. Dijete doživljava svijet odraslih kao nešto jako bitno i nešto u čemu ono želi sudjelovati, iako se često osjeća nedovoljno odraslim za to. Autorica je uspjela prikazati kako uz djetetovu neograničenu maštu, ono ne dopušta da ga obitelj i odrasli smatraju malenim. Također u svojim knjigama ubacuje i svijet životinja, te im pridaje razne karakteristike i osobine. Iz tih osobina djeca se lako mogu uživjeti u bilo koji lik u priči te tako se i osobno poistovjetiti s likovima.

5. LITERATURA

IZVORI:

STAHULJAK, V. (1979) *Djevojčica i paun*. Zagreb: Naša djeca.

STAHULJAK, V. (2002.) *Don od Tromeđe*. Zagreb: Školska knjiga.

STAHULJAK, V. (1989.) *Čarobnjak*. Zagreb: Školska knjiga.

LITERATURA:

BROOWHALL, S., McEVAN, J. I TARBIN, S. (2017.) *Once upon a time: a brief history of Childrens literature* [Online article] Dostupno na:

<http://theconversation.com/once-upon-a-time-a-brief-history-of-childrens-literature-75205>, Pristupljeno: 12.12.2019.

CRNKOVIĆ, M. i TEŽAK, D. (2002.) *Povijest hrvatske dječje književnosti od početka do 1955. godine*. Zagreb: Znanje.

CRIPPEN, M. (2012.) *The Value of Children's Literature* [Online article] Dostupno na:

<https://www.luther.edu/oneota-reading-journal/archive/2012/the-value-of-childrens-literature/>, Pristupljeno: 27.04.2020.

FLANAGAN, V. (2014.) *Children's fantasy literature: why escaping reality is good for kids* [Online article] Dostupno na: <https://theconversation.com/childrens-fantasy-literature-why-escaping-reality-is-good-for-kids-22307>, Pristupljeno: 27.04.2020.

GRENBY, M. (2017.) *Fantasy and fairytale in children's literature* [Online article]

Dostupno na: <https://www.britishlibrary.cn/en/articles/fantasy-and-fairytale-in-childrens-literature/>, Pristupljeno: 12.12.2019.

HAMERŠAK, M. i ZIMA, D. (2015.) *Uvod u dječju književnost*. Zagreb: Leykam international d.o.o.

HRANJEC, S. (2008.) *Suvremeni hod dječje književnosti*. U: *Kolo*, 3 (4).

<http://www.matica.hr/kolo/309/suvremeni-hod-djecje-hrvatske-knjizevnosti-20531>, Pristupljeno: 13.12.2019.

JANDRIJEVIĆ, R. i GAVRANOVIĆ, D. (2014.) „Predmetna obrada fantastične i znanstveno fantastične književnosti: pilotno istraživanje“. *Vjesnik bibliotekara Hrvatske*, 57 (1-3), str. 141-160.

MIHANOVIĆ-SALOPEK, H. (2002.) *Pogovor*. U: Stahuljak, V. Don od Tromeđe. Zagreb: Školska knjiga, str. 284.-390.

NEKOMBA, N. (2014.) *The Importance of Children's Literature* [Online article] Dostupno na: <https://www.namibian.com.na/index.php?id=126906&page=archive-read>. Pristupljeno: 13.12.2019.

SOLAR, M. (2006.) *Rječnik književnoga nazivlja*. Zagreb : Golden marketing – Tehnička knjiga.

STEPHENSON, S (2017.) *What is so great about children's literature?* [Online article] Dostupno na: <http://education.abc.net.au/newsandarticles/blog/-/b/2552953/what-is-so-great-about-children-s-literature-> Pristupljeno: 14.12.2019.

TAYLOR, S. J. (2016.) *The Importance of Children's Literature* [Online article] Dostupno na: <http://www.angelicum.net/classical-homeschooling-magazine/fourth-issue/the-importance-of-childrens-literature-the-good-books/>, Pristupljeno: 14.12.2019.

ZALAR, I. (1983.) *Dječji roman u Hrvatskoj književnosti*. Zagreb: Školska knjiga.

SAŽETAK

Višnja Stahuljak jedna je od hrvatskih književnica koja je ostavila značajan trag u dječjoj književnosti. Kroz svoj rad Višnja Stahuljak je puno vremena provodila u stvaranju lutkarskih predstava za djecu, stoga je cijelo vrijeme razmišljala o pisanju priča ili romana za djecu. U radu su opisana njezina najpoznatija djela za djecu, romani Djevojčica i paun, Don od Tormeđe i fantastična priča Čarobnjak. Višnja Stahuljak je u svojim djelima isticala neograničenu maštu i kreativnost, dajući svojim likovima hrabre, odvažne, pustolovne i borbene karakteristike spremne na borbu da dođu do svog zacrtanog cilja.

Ključne riječi: Višnja Stahuljak, dječja književnost, Djevojčica i paun, Čarobnjak, Don od Tormeđe

SUMMARY

Višnja Stahuljak is one of the most significant Croatian female writers who left a mark in children's literature. Throughout her career, Višnja Stahuljak spent a lot of time creating puppet shows for children, so she was thinking about writing stories or novels for children all the time. This paper describes her most famous works for children, novels *The Girl and the Peacock*, *Don of Tormedja*, and the fantastic story *The Wizard*. In her stories, Višnja Stahuljak showed unlimited imagination and creativity, giving her characters courageous, bold, adventurous and combative characteristics which enabled them to fight to reach their goals.

Keywords: Višnja Stahuljak, children's literature, *The Girl and the Peacock*, *The Wizard*, *Don of Tormedja*